

Strategisch natuurtekort oplossen

Er zijn in Flevoland tien biologische bedrijven die binnen het kader van het Innovatieproject Ecologische Akkerbouw/Groenteteelt iets willen doen aan de strategische tekortkomingen van de biologische landbouw. Daardoor kunnen ze een voortrekkersrol vervullen bij de duurzame ontwikkeling van agrarische gebieden. Eén van de strategische tekorten is de natuur. Dit artikel belicht de natuurontwikkeling in theorie, in het volgende nummer komen de praktijkresultaten aan bod.

Het Innovatieproject Ecologische Akkerbouw en Groenteteelt is in 1991 door het AB-DLO in Wageningen gestart op tien biologische bedrijven in Flevoland. Het algemene doel van het onderzoek is een ecologisch prototype voor akkerbouw en groenteteelt te ontwikkelen, dat tegemoet komt aan drie strategische tekorten van de huidige biologische landbouw, te weten:

- vitale gewassen en kwaliteitsproductie;
- vruchtbare bodem en een schoon milieu;
- gevarieerde natuur en een aantrekkelijk landschap.

In dit artikel wordt toegelicht wat de betreffende bedrijven doen aan het laatste tekort.

Natuur en Eko-keur

Voor natuur stelt het Eko-keurmerk geen normen, zodat de biologische landbouw op dit terrein nog onvoldoende zijn milieuvriendelijke imago weet waar te maken. Er wordt gezegd 'wij zijn biologisch en dus natuurvriendelijk', maar nader bekeken valt dit qua flora en fauna vaak tegen. Op het merendeel van de bedrijven krijgt de natuur weinig aandacht, omdat het economisch niet aantrekkelijk is. Immers, waar natuurstroken liggen kunnen geen gewassen groeien en dit betekent minder inkomen.

De markt op

Om de milieu- en natuurprestaties van de biologische landbouw te verbete-

ren, moet er een markt ontwikkeld worden voor natuur en landschap. De landbouw kan dan een aantal vitale maatschappelijke belangen veilig stellen: een aangepast beheer in waterwingebieden en de instandhouding van natuur en landschap voor toerisme en recreatie. Ondanks het feit dat het beheer van waterwingebieden al is aangepast, is er nog steeds vervuiling van het oppervlakte- en grondwater door meststoffen en chemisch-synthetische middelen. Ook gaat de flora en fauna nog steeds achteruit. Daarom vluchten toeristen en recreanten naar een landschappelijk aantrekkelijker gebied, waar geen of extensievere landbouw is. De markt voor biologische producten is klein en weinig consumenten kopen de producten. Voornaamste reden om te kiezen voor biologische producten is de bezorgdheid voor eigen gezondheid en welzijn. Instandhouding van natuur en milieu is een bijkomende reden. Door natuurproductie op te nemen in de normen voor het keurmerk, kan de biologische landbouw uitgroeien tot een duidelijk herkenbare ecologische landbouw. Vervolgens kan op basis van geloofwaardige natuurprestaties de afzet worden vergroot naar vooral in natuur geïnteresseerde consumenten. Daarbij is ook een nauwere samenwerking gewenst met de natuur- en milieustructuren. Zij kunnen hun leden stimuleren om hun deel van de verantwoordelijkheid voor milieu, natuur en landschap te nemen door biologische producten te kopen.

Ecologische Infrastructuur

Om tot een succesvolle natuurontwikkeling op bedrijfsniveau te komen, is een zogenaamde Ecologische Infrastructuur (EI) aangelegd. Dit is een netwerk van landschapselementen (zoals heggen en sloten) dat een leefplaats en een verbindingsweg aan planten en dieren verschaft. Aldus kan de EI het bedrijf aantrekkelijk maken voor mensen uit stad en platteland door variatie van natuur en landschap in ruimte en tijd.

Het innovatieproject wil hieraan een bijdrage leveren, met een EI die 5% van het bedrijfsoppervlak bestrijkt. Dit lijkt veel, maar op de praktijkbedrijven in Flevoland beslaan erf en slootkanten al 2,5% van dit oppervlak. Op het 'oude' land ligt dit percentage waarschijnlijk hoger. Dus maximaal 2,5 % van de productieoppervlakte moet worden omgezet in EI, met name in bufferstroken langs sloten en heggen.

Weinig variatie

Het landschapsbeeld in de provincie Flevoland is eenzijdig door uitgestrekte velden met weinig variatie in gewassen en hier en daar een boeren-erf. Bedrijven kunnen dit drastisch verbeteren door een bloemrijke flora in slootkanten en bufferstroken te ontwikkelen, van het vroege voorjaar tot in het najaar, die het landschap aantrekkelijk maakt. De EI moet vooral zorgen voor variatie en continuïteit van diverse soorten. Omdat planten zich maar langzaam verplaatsen, afgezien van wind- en waterspreiders, worden zaden uitgezaaid op de bedrijven (bijvoorbeeld madeliefje, fluitekruid, scherpe boterbloem, margriet, jacobskruiskruid.). Deze soorten bloeien aantrekkelijk en gedragen zich niet als akkeronkruiden. Dieren verplaatsen zich over relatief grote afstanden, maar hebben wel voedsel en beschutting nodig. De primaire voedselbron wordt gevormd door de flora in de vorm van bladmassa, nectar, stuifmeel en zaden. De planteneters

die hiervan leven, zijn op hun beurt het voedsel voor diverse soorten vleeseters. Voor beschutting van de verschillende dieren kunnen speciale nevenelementen, zoals nestgelegenheid (nestkasten) of overwinteringsplaatsen (rietkragen) worden aangelegd. De EI van een bedrijf functioneert het beste als er op regionale schaal een netwerk ontstaat. Door zo'n regionaal netwerk wordt het agrarische gebied een aantrekkelijk landschap.

Het ontwerp

Vanwege hun lijnvormige karakter en het grote aandeel in de oppervlakte vormen sloten, slootkanten en bufferstroken de hoofdelementen van de EI. Om voldoende variatie en continuïteit te krijgen, worden nevenelementen op het veld en erf aangelegd. Op de bedrijven zijn de bufferstroken ingezaaid met een snelgroeiend gras (BG3) aangevuld met rode klaver of luzerne. Slootkanten en bufferstroken worden een à twee keer per seizoen gemaaid. Het gras wordt afgevoerd om de bodem te versralen, zodat langzaam groeiende planten zich ook kunnen vestigen. Om de dieren een afwisselend voedselaanbod, beschutting en nestgelegenheid aan te bieden, zijn er hooi- en/of houtmijten opgezet

en nestkasten voor torenvalk en kerkuil geplaatst. Om nuttige en fraaie insecten te lokken worden nectar- en stuifmeelrijke gewassen (zoals dille, phacelia en borage) in smalle stroken tussen twee gewassen ingezaaid. Deze hebben door hun kleurenrijkdom ook een recreatieve waarde.

De meeste bedrijven in het innovatieproject vinden 5% voor de EI aanvaardbaar. De concrete resultaten op het gebied van natuur en landschap komen in het volgende artikel aan bod.

ing. Ronald Visser

lid van het AB-DLO onderzoeksteam

Plezier

Biologische boer Wim Salomons uit Dronten en deelnemer aan het project vertelt: 'Wat betreft de bufferstroken, ik zou ze niet meer willen missen. Aanvankelijk hikte ik aan tegen het grondverlies, maar nu ervaar ik de stroken zeker niet meer als verloren grond. Allereerst zijn de percelen beter bereikbaar. De slootkanten verzakken niet meer door berijding, het sloten schonen gaat eenvoudiger, bij het eggen en dergelijke kan ik op de strook draaien. Tenslotte krijgen allerlei planten en dieren de kans zich te ontwikkelen in slootkanten en bufferstroken en daar hebben mijn vrouw Mia en ik steeds meer plezier

Wat kosten bufferstroken langs sloten of heggen?

Vruchtwisseling 1 op 6 met de volgende gewassen: pootaardappel, zomergerst, peen, stamslaboon, ui, zomertarwe.

Voor een bedrijf van 24 hectare met 2200 meter slootkant en 0,6 hectare bufferstrook (2,5 %), bedragen de meerkosten ten opzichte van geen bufferstrook en klepelen circa f2376,- (bij een keer per jaar maaien).

gemiddelde saldoderving	f3550,-*
maaien bufferstrook loonwerk	f90,-
extra kosten maaiharken	f220,-
opraapwagen loonwerk	f100,-
totale kosten	f3960,-

Voor bufferstroken op veehouderijbedrijven komen de kosten veel lager uit omdat zij een drie meter brede strook kunnen laten staan,

waar bemesting achterwege blijft en één maaibeurt wordt overgeslagen. Deze kan, nadat de planten zaad hebben gezet, weer gemaaid worden.

**Saldoderving is de helft van het saldo van biologische producten volgens kwin 1995 (we gaan ervan uit, dat het saldo op wendakkers en veldranden slechts 50% is ten opzichte van het volle veld!).*

Sloten, slootkanten en bufferstroken (foto) zijn onmisbaar voor natuurontwikkeling en vormen de hoofdelementen van de Ecologische Infrastructuur (EI). (Foto Innovatieproject Ecologische Akkerbouw en Groenteteelt)